

NARZĘDZIOWNIK

Czyli jak rozmawiać z uczniami o wojnie
i na inne trudne tematy

**Klasy 5-8 Szkoły
Podstawowej**

10-14 lat

CZYM JEST NARZĘDZIOWNIK, DLACZEGO POWSTAŁ I W CZYM MOŻE POMÓC...

Narzędziownik został stworzony z myślą o nauczycielach szkół podstawowych, którzy mierzą się z wyzwaniem jakie stanowi dołączenie do szkół uczniów z Ukrainy. Tekst ma na celu udzielenie wskazówek dotyczących wspierania dzieci polskich oraz ukraińskich. Informacje zawarte w Narzędziowniku mogą posłużyć jako pomoc podczas planowania działań mających na celu zaadaptowanie uczniów do nowej sytuacji. W treści Narzędziownika zostały zawarte odnośniki do stron internetowych zawierających przydatne wskazówki dla nauczycieli.

CHARAKTERYSTYKA OKRESU ROZWOJOWEGO

Podokres wczesnej adolescencji (wiek dorastania):
od 10-12 do 15 r. ż.

Adolescencja dzieli się na dwa etapy – wczesną i późną fazę adolescencji rozdzieloną zazwyczaj kryzysem tożsamości około 16 r.ż. W pierwszym etapie dominują zmiany biologiczne i związane z nimi przemiany w sferze psychiki.

OKRES ADOLESCENCJI

- Adolescencja ma indywidualny przebieg w ramach określonych prawidłowości
- To intensywne przemiany fizyczne w kierunku osiągnięcia zdolności rozrodczych i psychiczne w kierunku dojrzałości osobowości
- To czas stabilizowania się zmian, wkraczania w szersze życie społeczne, kształtowania się autonomii psychicznej
- Dojrzewanie fizjologiczne pociąga za sobą zmiany w obrazie własnej osoby oraz spostrzeganie dorosłego przez otoczenie
- To intensywne zmiany w sferze emocji: pobudzenie i chwiejność emocjonalna

- To rozwój poznawczy: przejście od stadium operacji konkretnych do operacji formalnych - rozwój logicznego i abstrakcyjnego myślenia
- To zwiększone możliwości poznawcze: szybsze, bardziej dokładne i ukierunkowane
- To krytycyzm wobec dorosłych i samych siebie
- To częstsze konflikty z rodzicami
- **Znaczący wpływ rówieśników (specyficzna kultura młodzieżowa)**
- Pierwsze miłości i doświadczenia seksualne
- Główny obszar aktywności to nauka szkolna
- **Tworzenie się tożsamości i światopoglądu**
- **Różne kierunki aktywności, w tym działalność społeczna i polityczna**
- Koncentracja na życiu osobistym i wyborze przyszłego zawodu

PROPONOWANE DZIAŁANIA

DZIAŁANIA WOBEC UCZNIÓW POLSKICH:

Dbanie o poszerzanie wiedzy na temat sytuacji na Ukrainie.

Uczniowie ze starszych klas szkoły podstawowej i ze szkół ponadpodstawowych orientują się już z lekcji historii, czym są wojny. Trzeba też uwzględnić fakt, że za sprawą dostępu do portali internetowych i social mediów uzyskują często wiadomości nierzetelne, które mogą wprowadzać lęk i panikę.

Podczas rozmowy z nastolatkiem warto sprawdzić, jakimi informacjami już dysponuje, i zapewnić, że jeśli będzie potrzebował wsparcia i rozmowy, zawsze może się zwrócić do nauczyciela.

Nie należy unikać trudnych pytań, ani też stronić od rozmów na tematy dotyczące wojny. Przekazywane dziecku informacje powinny być wyczerpujące, jednak dostosowane do jego wieku. Jeżeli istnieje obawa, że dane informacje są za trudne dla dziecka, można na jego pytania odpowiedzieć na bardziej ogólnym poziomie.

Dobrym rozwiązaniem jest wskazanie uczniom rzetelnych źródeł informacji, z których mogą czerpać wiedzę na temat aktualnej sytuacji oraz zachęcić do lektury książek lub artykułów, które mogą przyczynić się do poszerzenia wiedzy na temat historii Ukrainy.

Warto również udzielić rzetelnych i precyzyjnych informacji na temat możliwości pomocy Ukrainie. Można np. wskazać miejsca w których prowadzone są zbiórki ubrań oraz żywności, by uczniowie, którzy odczuwają taką potrzebę mieli możliwość aktywnego zaangażowania się w pomoc.

Niezależnie od wieku dziecka należy skupiać się na tym, co dzieje się tu i teraz. Nie katastrofizować i nie wybiegać za daleko w przyszłość. Rozmowa z uczniami powinna być spokojna i rzeczowa.

Aby otworzyć linki w swoim telefonie, zeskanuj kod aparatem lub aplikacją do odczytywania kodów QR

Przydatne materiały do przeprowadzenia zajęć/dyskusji na temat szkodliwej dezinformacji i fake-newsów:

<https://imagazine.pl/2015/10/10/lifehacker-jak-rozpoznać-wiarygodne-zródło-informacji/>

<https://blog.ceo.org.pl/jak-rozpoznawac-propagande-i-jak-sie-przed-nia-bronic/>

<https://media.ceo.org.pl/aktualnosci/nie-tylko-fake-newsy>

Propozycje scenariuszy zajęć na temat fake-newsów:

<https://media.ceo.org.pl/aktualnosci/walka-z-dezinformacja>

Oswojenie uczniów z nową sytuacją (związaną z dołączeniem do klasy uczniów z Ukrainy)

Dołączenie nowych uczniów powinna poprzedzić rozmowa z klasą, podczas której wychowawca (najlepiej wspólnie z psychologiem lub pedagogiem szkolnym) wyjaśni młodzieży przyczyny konieczności przyjęcia nowych uczniów z Ukrainy.

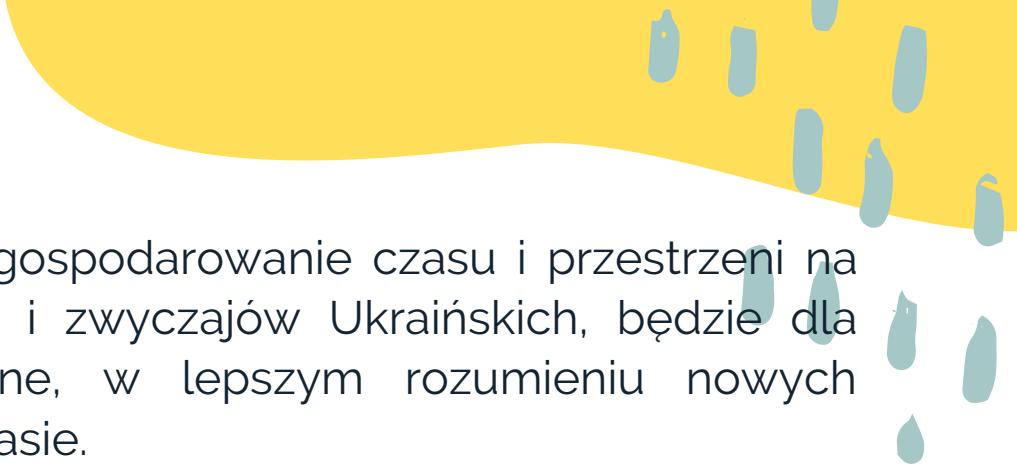
Podczas rozmowy dzieci powinny mieć możliwość swobodnego zadawania pytań, wyrażania swoich wątpliwości i obaw.

Warto poinformować uczniów w jaki sposób powinni zachowywać się wobec nowych kolegów. Jakie zachowania są wskazane i mile widziane, a jakie mogą zostać odebrane jako niestosowne.

Na poniższej stronie znajdują się wskazówki dla uczniów, o tym jak mogą wspierać swoich rówieśników, pochodzących z Ukrainy.

<https://www.nowaera.pl/edukacja-na-czasie/sercem-z-ukraina/jak-wspierac-rowiesnikow-z-ukrainy-trafiajacych-do-polskich-szkol>

Z pewnością wygospodarowanie czasu i przestrzeni na poznanie kultury i zwyczajów Ukraińskich, będzie dla uczniów pomocne, w lepszym rozumieniu nowych rówieśników w klasie.

Warto stworzyć słownik podstawowych zwrotów, które umożliwią dzieciom łatwiejszą komunikację z uczniami pochodzącymi z Ukrainy.

Wychowawca powinien również poinformować uczniów, że nowi koledzy mogą być traktowani przez nauczycieli inaczej, czasami bardziej wyrozumiale. Koniecznie należy uczniom wyjaśnić dlaczego takie sytuacje mogą się zdarzać.

Jednocześnie powinno się również zaznaczyć, że prawa oraz potrzeby wszystkich uczniów są jednakowo ważne. Jeśli dojdzie do niewłaściwych zachowań ze strony uczniów z Ukrainy, powinno to zostać zgłoszone wychowawcy lub nauczycielowi.

Dobrym rozwiązaniem byłoby również przeprowadzenie przez psychologa szkolnego zajęć na temat tolerancji, otwartości i akceptacji. Aby zmniejszyć ryzyko uprzedzeń i wykluczenia wobec nowych kolegów z Ukrainy.

Nowi uczniowie powinni zostać przedstawieni klasie. Warto zorganizować zajęcia integracyjne, podczas których dzieci będą mogły lepiej i bliżej się poznać.

Okres adolescencji to czas, w którym nastolatki tworzą podgrupy. Często utrzymują bliższe kontakty z niewielką liczbą osób.

To czas, gdzie często zdarzają się incydenty odrzucenia pojedynczych uczniów. Warto więc szczególnie zadbać o integrację klasy.

Wychowawca powinien stale kontrolować sytuację w klasie oraz czuwać nad relacjami pomiędzy uczniami z Polski i Ukrainy.

Tutaj można znaleźć wskazówki jak postępować by uczniowie, jak najlepiej przyjęli do grupy, rówieśników z Ukrainy.

<https://epedagogika.pl/top-tematy/uczen-z-ukrainy-etapy-adaptacji-i-formy-wsparcia-oferowane-przez-wychowawce-4004.html>

Pod poniższym linkiem znajdują się propozycje scenariuszy do rozmów na temat uchodźców, a także praktyczne wskazówki, na co uważać i jakiego języka używać, aby nie wzmacniać u młodzieży szkodliwych stereotypów.

https://ceo.org.pl/sites/default/files/UCH_MEN_publicacja_www.pdf

Pod poniższymi linkami omówiono zagadnienia z zakresu dyskryminacji oraz zaproponowano ćwiczenia kształtujące tolerancję wśród młodzieży oraz ich otwartość na wielokulturowość.

<https://interkulturalni.pl/lekcje-tolerancji-pakiet-edukacyjny-dla-nauczycielek-i-nauczycieli/>

https://globalna.ceo.org.pl/wp-content/uploads/sites/4/2021/09/pakiet_ekspercki_moc_kultur_w_szkole.pdf

Zapewnianie uczniom poczucia bezpieczeństwa.

Sytuacja na Ukrainie może budzić w uczniach niepokój, powodować obawy o własne bezpieczeństwo. Ważne jest, żeby zmartwienia i negatywne, niepokojące myśli nie utrudniały codziennego funkcjonowania. Skupienie się na "tu i teraz", na tym że jesteśmy bezpieczni, jest niezwykle istotne. Warto także zapewniać uczniów o tym, że o ich bezpieczeństwo w sytuacji zagrożenia, zadbają dorośli, którym mogą w pełni zaufać.

Dobrym pomysłem może być zorganizowanie warsztatów z psychologiem szkolnym na temat technik radzenia sobie ze stresem. Warto również przypomnieć uczniom, że w każdej chwili mogą zgłosić się do psychologa, aby uzyskać pomoc, porozmawiać aby rozwiązać swoje obawy i wątpliwości.

DZIAŁANIA WOBEC UCZNIÓW UKRAIŃSKICH:

Wprowadzenie do nowej klasy w polskiej szkole.

Nowi uczniowie powinni zostać zapoznani z gronem pedagogicznym oraz z zasadami panującymi w szkole. Należy jasno przekazać informacje, do kogo oraz w jaki sposób, uczniowie mogą się kierować z prośbą o pomoc czy wsparcie. Warto stworzyć dla uczniów informator ze wszystkimi najważniejszymi kontaktami. Bardzo ważne jest, aby nowi uczniowie zostali spokojnie oprowadzeni po szkole tak, aby czuli się w niej swobodnie i komfortowo. Należy też wyjaśnić, jak przebiega nauka w polskiej szkole, jakie przedmioty obowiązują i z jakich materiałów edukacyjnych uczniowie korzystają.

Zaangażowanie uczniów z klasy do integracji poprzez stworzenie wspólnych rysunków, plakatów ze słownictwem w języku polskim i ukraińskim, które ułatwi wspólną komunikację

Przeprowadzenie z klasą zajęć na temat zwyczajów charakterystycznych dla obu krajów tak, aby dzieci mogły poznać lepiej swoje kultury. Uczniowie mogą zaangażować się w prowadzenie zajęć, przygotować prezentacje, plakaty itp.

W miarę możliwości, na zajęciach z wychowawcą, zorganizowanie gier i zabaw integracyjnych, które mogą pomóc w odnalezieniu się w nowej rzeczywistości oraz w lepszym poznaniu rówieśników.

Przykładowe zabawy integracyjne:

<https://gamionary.pl/zabawy-integracyjne-dla-dzieci-z-ukrainy/>

Poniżej w filmiku pedagog z Ukrainy wyjaśnia, jak zachować się wobec nowych ukraińskich uczniów:

<https://epedagogika.pl/materialy-wideo/jak-przygotowac-sie-na-przyjecie-uczniow-z-ukrainy-5830.html>

Pomoc w odnalezieniu się w nowej, niespodziewanej sytuacji.

Warto zachęcać uczniów z Ukrainy do dzielenia się doświadczanymi emocjami, przemyśleniami, obawami. Bardzo ważna jest normalizacja doświadczania negatywnych emocji. Stwarzanie przestrzeni do dzielenia się nimi. Pomoc w radzeniu sobie z nimi a także zapewnianie o dostępności wielu źródeł pomocy oraz wsparcia.

Poradnik wraz z propozycją scenariusza zajęć, jak rozmawiać o wojnie, kiedy w klasie są osoby z Ukrainy, Rosji lub Białorusi:

<https://blog.ceo.org.pl/jak-z-uczniami-rozmawiac-o-wojnie-kiedy-w-klasie-sa-osoby-z-ukrainy-rosji-lub-bialorusi/?fbclid=IwAR3eDNjgR5fJMp5XVWWmGGZiA-sb66eu4a0XuprGhygQJRXqdmZDv3RDjQg>

Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa

Dzieci pochodzące z Ukrainy w pierwszej kolejności powinny mieć zapewnione poczucie bezpieczeństwa. Ważne jest dbanie o ich komfort zarówno fizyczny, jak i psychiczny, warto być wyrozumiałym i elastycznym wobec potrzeb młodzieży. Przykładowo, zapewnić dodatkową przerwę, gdy będzie to potrzebne, pomagać w zaspokojeniu podstawowych potrzeb, na przykład poprzez wskazanie miejsca gdzie można coś zjeść, napić się lub skorzystać z toalety.

Istotne jest również bycie delikatnym wobec nich, nie pytać ani komentować obecnej sytuacji, natomiast zapewnić im bezpieczną przestrzeń, aby nie spowodować wzrostu niepokoju.

Warto zadbać o spokojną atmosferę, unikanie generowania niepokoju i lęku wśród uczniów z Ukrainy.

Warto także podkreślać, że w Polsce jest bezpiecznie, że uczniom obecnie nic nie zagraża, ich potrzeby mogą zostać bez problemu zaspokojone, a także, że w razie potrzeby mogą liczyć na wsparcie nauczycieli, pedagogów oraz psychologów. W sytuacji jakichkolwiek trudności, tutaj mogą otrzymać pomoc i wsparcie.

JAK ROZMAWIAĆ O WOJNIE I INNYCH TRUDNYCH SYTUACJACH?

dodatkowe materiały pomocowe

Szczegółowa i przystępnie napisana publikacja dotycząca specyfiki funkcjonowania uczniów w tej fazie rozwojowej:

http://produkty.ibe.edu.pl/docs/ndn/NDN_Rozwoj_dziecka_5_Wczesna_faza_dorastania.pdf

Konkretne porady o tym jak rozmawiać z dziećmi i młodzieżą na temat wojny:

<https://blog.ceo.org.pl/psycholog-radzi-jak-w-domu-i-w-szkole-rozmawiac-z-dziecmi-i-mlodzieza-o-wojnie-w-ukrainie/>

Rozmowa o tym jak rozmawiać z dziećmi i młodzieżą o trudnych wydarzeniach i emocjach z nimi związanych. Podcast zawiera informacje o przygotowaniu się do rozmowy, jak mogą wyglądać reakcje stresowe u dzieci i młodzieży w różnym wieku. Podcast przeznaczony głównie dla rodziców i nauczycieli. Rozmowa dotyczy zarówno dzieci polskich, jak i z Ukrainy.

<https://web.swps.pl/strefa-psyche/blog/relacje/24322-jak-rozmawiac-z-dziecmi-i-mlodzieza-o-wojnie-oraz-jak-je-wspierac-w-tym-trudnym-czasie>

Pamiętaj, że jako nauczyciel, wychowawca lub pedagog, **jesteś przede wszystkim człowiekiem** – masz prawo do swoich emocji i masz prawo do tego, aby w pierwszej kolejności zadbać o swój spokój, zanim rozpoczniesz rozmowę na temat wojny z dziećmi i młodzieżą.

Projekt przygotowany przez studentów Uniwersytetu
Śląskiego w Katowicach w ramach Bloku Kształcenia
Nauczycieli:

Aleksandra Wajdzik
Barbara Więzik
Justyna Sliwińska
Kamila Wierzbicka
Martyna Żukowska

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH